

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

1. จังหวัดนครราชสีมา

ก. สภาพทั่วไป

จังหวัดนครราชสีมาตั้งอยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ของประเทศไทย ระหว่างเส้นรุ้งที่ 14 58' ตัดกับเส้นแวงที่ 102 06' ห่างจากกรุงเทพมหานครโดยทางรถยนต์ 255 กิโลเมตร ทางรถไฟ 264 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียงคือ ทิศเหนือติดต่อกับจังหวัดชัยภูมิและขอนแก่น ทิศตะวันออกติดต่อกับจังหวัดบุรีรัมย์และขอนแก่น ทิศใต้ติดต่อกับจังหวัดนครนายกและปราจีนบุรี ทิศตะวันตกติดต่อกับจังหวัดสระบุรี ลพบุรี และนครนายก (สำนักงานเมือง 2517: 16)

จังหวัดนครราชสีมา มีเนื้อที่ 19,390 ตารางกิโลเมตร หรือ 12,118,750 ไร่ แบ่งเขตการปกครองเป็น 20 อำเภอ และ 1 กิ่งอำเภอ ดังนี้

1. อำเภอเมืองนครราชสีมา	11. อำเภอโนนสูง
2. อำเภอขามทะเลสอ	12. อำเภอบัวใหญ่
3. อำเภอขามสะแกแสง	13. อำเภอประทาย
4. อำเภอคง	14. อำเภอปักธงชัย
5. อำเภอครบุรี	15. อำเภอปากช่อง
6. อำเภอจักราช	16. อำเภอพิมาย
7. อำเภอชุมพวง	17. อำเภอสีคิ้ว
8. อำเภอโชคชัย	18. อำเภอสูงเนิน
9. อำเภอขุขันธ์	19. อำเภอเสิงสาง
10. อำเภอโนนไทย	20. อำเภอห้วยแถลง

และกิ่งอำเภอบ้านเลื่อม (เรื่องเดียวกัน.) มีประชากรรวม 1,921,287 คน เป็นชาย 947,066 คน และหญิง 974,221 คน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ ก: 14) เป็นผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 97,975 คน (เรื่องเดียวกัน, หน้า 18-20.)

ข. ความสำคัญของจังหวัดนครราชสีมา

การที่ผู้วิจัยให้ความสำคัญแก่จังหวัดนครราชสีมาในการคัดเลือกมาศึกษาวิจัยครั้งนี้ ก็เนื่องจากพิจารณาเห็นว่าแนวนโยบายการพัฒนาประเทศของรัฐตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ห้า พ.ศ. 2525-2529 มุ่งค่าเป็นนโยบายให้ความสำคัญแก่พื้นที่ยากจนหนาแน่นก่อน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ข: 12-13) จากนโยบายนี้ พบว่ารัฐให้ความสำคัญแก่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือค่อนข้างสูง โดยกำหนดให้ทุกจังหวัดในภาคเป็นพื้นที่เป้าหมายเพื่อการพัฒนา ซึ่งต่างจากภาคอื่นๆ ที่ได้รับการกำหนดเพียงบางจังหวัดเท่านั้น นอกจากนี้ภาคตะวันออกเฉียงเหนือยังเป็นภาคที่ประชากรมีความเป็นอยู่ยากจนมากที่สุด คือ ประมาณร้อยละ 53.6 ของจำนวนประชากรทั้งประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2524 ค: 16) และเป็นภาคที่มีประชากรสูงอายุมากที่สุด มีถึง 685,652 คน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ ค: 14-30)

เมื่อพิจารณาคัดเลือกที่จะศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือแล้ว ผู้วิจัยได้ศึกษาในระดับจังหวัด พบว่าจังหวัดนครราชสีมาเป็นจังหวัดที่สำคัญควรแก่การศึกษาวิจัยด้วยเหตุผลดังนี้

1) จังหวัดนครราชสีมาได้รับเอานโยบายการพัฒนาประเทศของรัฐตามวิธีการร่วมทรัพยากรของแต่ละหน่วยงาน เขาคอยกัน ประสานแนวความคิดและวางแผนปฏิบัติงานร่วมกันของ 4 กระทรวงหลัก คือ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และกระทรวงมหาดไทย มาพิจารณาทำงานแบบผสมผสานขึ้น เพื่อพัฒนาประชากรในจังหวัดนครราชสีมา ให้ชื่อโครงการว่า "โคราชพัฒนา" เป็นการพัฒนาประชากรของจังหวัด โดยการนำเอาแนวความคิดเรื่องความจำเป็นพื้นฐาน หรือ จปฐ. (Basic Minimum Need) ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติมาแปร เป็นรูปธรรมใช้ในหมู่บ้านได้สำเร็จ (โคราชพัฒนา 2526: 1-11) ในช่วงปี พ.ศ. 2526 หลังจากที่ตัวแทนของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเขียนโครงการแล้ว โคนับสนับสนุนแนวความคิดของโครงการเป็นอย่างมาก ว่าเหมาะสมที่จะเป็นตัวอย่างในการพัฒนาชนบทตามแนวความคิดของแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ห้า (เรื่องเดียวกัน, หน้า 11.) โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวความคิดเกี่ยวกับ จปฐ. ซึ่งจะใช้เป็นเกณฑ์ในการพัฒนาประเทศ

ตามแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 พ.ศ.2530-2534 ต่อไปแทนเกณฑ์ ในการกำหนดพื้นที่ยากจน (ไทยรัฐ (14 ม.ค.29): 2-3)

2) นครราชสีมา เป็นจังหวัดแรกของประเทศไทยที่ประกาศว่า ปลอดผู้ไม่รู้หนังสือ (ไทยรัฐ (9 ก.ย.28): 8)

3) นครราชสีมา เป็นจังหวัดที่มีประชากรสูงอายุจำนวนมากที่สุดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือมีจำนวน 97,975 คน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ ก: 14-20)

2. อำเภอบัวใหญ่

ก. สภาพทั่วไป

อำเภอบัวใหญ่มีพื้นที่ 1,625.28 ตารางกิโลเมตร (วิทยาลัยครุราชสีมา 2524: 2: 176) ประกอบด้วย 19 ตำบล 241 หมู่บ้าน คือ

1. ตำบลโนนสำราญ	10. ตำบลโนนจาน
2. ตำบลสีสุก	11. ตำบลหนองหว้า
3. ตำบลแก่งสนามนาง	12. ตำบลบัวลาย
4. ตำบลบึงพะไล	13. ตำบลบัวใหญ่
5. ตำบลขุนทอง	14. ตำบลสามเมือง
6. ตำบลห้วยยาง	15. ตำบลกุดจอก
7. ตำบลหนองบัวตะอาก	16. ตำบลสีคา
8. ตำบลโนนทองกลาง	17. ตำบลเสมาใหญ่
9. ตำบลคานช้าง	18. ตำบลโพนทอง

19. ตำบลคอนตะหนัก (อักษรานุกรมภูมิศาสตร์ฉบับราชบัณฑิตยสถาน 2521: 3: 710 และ วิทยาลัยครุราชสีมา 2524: 1: 70) มีประชากรรวม 158,053 คน และเป็นหญิง 79,394 คน เป็นผู้ที่มิอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 7,541 คน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ ก: 29)

ข. ความสำคัญของอำเภอบัวใหญ่

1) อำเภอบัวใหญ่เป็นอำเภอหนึ่งในเขตรอบนอกยากจนของจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งเป็นเป้าหมายเน้นหนักในการดำเนินโครงการพัฒนา มีกิจกรรมที่ดำเนินงานใน

อำเภอเป็นจำนวนมาก เช่น ศูนย์ส่งเสริมพัฒนาหมู่บ้าน (ศสม.) พัฒนาหมู่บ้านด้วยวิธีการเพิ่มกิจกรรมสาธารณสุข จัดตั้งสหกรณ์ยาและฝึกพระสงฆ์เป็นผู้นำ โดยให้พระเป็นผู้นำชี้แนะซึ่ง เป็นโครงการที่โดดเด่นมาก กิจกรรมหมู่บ้านผสมผสาน เป็นกิจกรรมพัฒนาระดับจิตใจของประชาชนใหม่มีความร่วมมือ ร่วมใจ สามัคคี เสียสละเพื่อส่วนรวม ดำเนินการที่ตำบลบัวใหญ่ และกิจกรรมหมู่บ้านพัฒนาที่ตำบลหนองหว้า เป็นหมู่บ้านปลอดอบายมุข พัฒนาด้านความเป็นระเบียบและความสะอาด เป็นต้น (ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดนครราชสีมา 2526: 1-7)

2) อำเภอบัวใหญ่เป็นอำเภอที่มีประชากรสูงอายุจำนวนมากที่สุดในจังหวัดนครราชสีมา คือมีจำนวน 7,541 คน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ ก: 29)

3. การพัฒนาชุมชน

เมื่อโคธิ์แจงถึงสถานที่ที่จะทำการวิจัยแล้ว ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจะกล่าวถึงการพัฒนาชุมชนซึ่งเป็นสาระสำคัญอันหนึ่ง ซึ่งจะโยงไปถึงหัวข้อของการวิจัยครั้งนี้ต่อไป

ก. คำจำกัดความของการพัฒนาชุมชน

1) ชุมชน (Community)

คำจำกัดความหรือความหมายของคำว่า ชุมชน นี้ นักวิชาการทางด้านสังคมศาสตร์ได้พยายามอธิบาย และให้ความหมายตามประสบการณ์ และความเข้าใจของตนซึ่งแตกต่างกันไปในรายละเอียด แต่ในหลักกว้างๆแล้วจะมีลักษณะเหมือนหรือคล้ายคลึงกันซึ่งจะขอยกมาเป็นตัวอย่าง ดังนี้

สุวิทย์ บึงวรพันธ์ (2507: 1) ได้อธิบายความหมายทางการพัฒนาชุมชนไว้ว่า "ชุมชน หมายถึง กลุ่มคนที่อยู่ร่วมกันในพื้นที่แห่งหนึ่งในระยะ เวลาหนึ่งโดยมีวัฒนธรรมและโครงสร้างทางสังคมร่วมกันและตระหนักถึงลักษณะ เฉพาะตน"

Irwin T. Sanders (1958: 14-16 อ้างถึงใน สมหวัง กงพิพัฒน์ 2516: 17-18) ได้อธิบายความหมายของชุมชนไว้ว่า "ชุมชน หมายถึง กลุ่มคนที่อยู่ร่วมกัน โดยมีความรู้สึกผูกพัน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันซึ่งอาจจำแนกตามลักษณะของชุมชน ออกได้ ดังนี้

ก) ชุมชนในชนบทที่อยู่อย่างโดดเดี่ยวและพึ่งตนเอง (The isolated, relatively, self sufficient rural community)

ข) ชุมชนกึ่งชนบท (The town-country community)

ค) ชุมชนแบบในเมือง (The rural community)

ง) ชุมชนแบบนครบาล (The metropolitan Community)

พจนานุกรม (2524: 4) ให้ความหมายของชุมชนไว้ว่า หมายถึง "ดินแดนทั่วไปที่มีคนจำนวนมากกว่า 2 คนขึ้นไป ที่ใคร่ร่วมกันควยดีกันอย่างเดียวกันคือ มีความคิดเห็นพ้องกัน ร่วมตัวกันที่จะทำอะไรร่วมกัน แลก็หวังที่จะไปสู่ผลสำเร็จนั้น อย่างเดียวกัน โดยทั่วไปชุมชนจะต้องประกอบด้วยลักษณะ ดังนี้

ก) มีกลุ่มบุคคล

ข) ครอบคลุมอาณาบริเวณแห่งหนึ่ง

ค) มีสภาพความเป็นอยู่คล้ายคลึงกัน

ง) มีผลประโยชน์และความสะดวกสบายร่วมกัน

จากคำจำกัดความที่กล่าวข้างต้น พอจะสรุปส่วนประกอบสำคัญของชุมชนได้

ดังนี้

ก) ต้องมีกลุ่มคนที่อยู่ร่วมกันภายในอาณาบริเวณหนึ่งที่แน่นอนในเวลาต่อเนื่อง

กัน

ข) กลุ่มคนเหล่านี้ที่อยู่ภายใต้กฎข้อบังคับเดียวกัน

ค) กลุ่มคนกลุ่มนี้มีความสัมพันธ์ทางสังคมร่วมกันควยความสมัครใจ เพื่อให้

บรรลุความตกลงการประสานร่วมกัน

2) การพัฒนาชุมชน (Community Development)

ผู้เชี่ยวชาญซึ่งประชุมที่มหาวิทยาลัยเคมบริจ เมื่อ พ.ศ. 2491 (สุวิทย์ ยิงวรพันธุ์ 2507: 5) ให้ความหมายของการพัฒนาชุมชนไว้เช่นเดียวกับ สำนักงานผู้ช่วยประธานาธิบดีคานพัฒนาชุมชนของฟิลิปปินส์ (Philippines Presidential Assistant on Community Development 1959 : 24) ว่า "เป็นขบวนการที่มุ่งส่งเสริมความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น โดยความร่วมมืออย่างจริงจังของประชาชนและควร เป็นความคิดริเริ่มของประชาชนเองควย แต่ตาประชาชนไม่มีความคิดริเริ่ม

ก็ให้ใช้เทคนิคกระตุ้นเตือนให้เกิดความคิดริเริ่มขึ้นมา ทั้งนี้เพื่อให้ขบวนการนี้ได้รับการตอบสนองจากประชาชนด้วยความกระตือรือร้นอย่างจริงจัง"

องค์การสหประชาชาติได้ยึดถือความหมายของการพัฒนาชุมชนเป็นมาตรฐาน ดังนี้ (ไพรัตน์ เศษรินทร์ 2516: 11) "การพัฒนาชุมชนเป็นขบวนการซึ่งดำเนินการรวมกำลังของราษฎรเองกับเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล เพื่อปรับปรุงสภาพทางเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรมของชุมชนนั้นๆ ให้เจริญยิ่งขึ้น และผสมผสานชุมชนเหล่านั้นเข้าเป็นชีวิตของชาติ และเพื่อนำให้ราษฎรสามารถตัดสินใจเองเพื่อความก้าวหน้าของชาติ โดยอย่างเต็มที่"

Anderson (1968: 45-48) และองค์การบริหารเทคนิค (AID) ของสหรัฐอเมริกา (เสริมศรี เกษมศรี, ม.ร.ว. 2503: 2) กล่าวถึงการพัฒนาชุมชนไว้โดยสรุปว่า การพัฒนาชุมชนเป็นขบวนการที่เกาะนิตยชาวนานในชุมชนนั้นๆ ให้มีความรู้สึกเต็มใจที่จะปรับปรุงวิถีชีวิต (way of life) โดยการให้โอกาสเขาในการเลือกว่าจะใช้ชีวิตอย่างไร จะปรับปรุงชีวิตอย่างไร และจะเลือกมีวิถีชีวิตภายใต้เงื่อนไขอะไร ซึ่งเป็นแนวโน้มที่จะทำให้ชาวนารู้จักตัดสินใจแก้ปัญหาของตน โดยไม่หวังพึ่งผู้อื่นนอกชุมชนและเขาจะเริ่มมีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความภาคภูมิใจในผลงาน อันจะนำไปสู่การสร้างสรรค์ความรู้สึกในชุมชนร่วมกัน (community spirit) ด้วยวิธีการนี้การพัฒนาชุมชนจึงต้องเป็นขบวนการที่ดำเนินงานต่อเนื่องไปเรื่อยไม่มีการหยุดชะงัก

จากคำนิยามต่างๆ เหล่านี้ พอจะสรุปความหมายของการพัฒนาชุมชนได้อย่างกว้างๆ คือ การพัฒนาชุมชนเป็นการดำเนินงานที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้น ในชุมชน ในรูปของการช่วยเหลือชาวนานในการแก้ไขปัญหาของชุมชน ด้วยความสามารถของตนเอง โดยการกระตุ้นให้ชาวนานใช้ทรัพยากรทุกอย่างภายในชุมชน อย่างเต็มที่ เป็นการเน้นในเรื่องการรวมกลุ่มเข้าทำงาน เพื่อแก้ปัญหาหรือปรับปรุงชุมชนของตนเองด้วยตนเองอย่างเต็มความสามารถก่อน และโดยไม่ขอความช่วยเหลือจากภายนอกชุมชนแต่เพียงอย่างเดียว

ข. แนวความคิดในการพัฒนาชุมชน

หลักการพัฒนาชุมชนตามแนวความคิดของสหประชาชาติ (U.N. 1960: 8-13 และจิรพรหม กาญจนะจิตรา 2520: 2-3) ให้ทัศนะว่าโครงการพัฒนาชุมชน

ที่ได้รับความสำเร็จมาแล้ว โดเน้นหลักการ ดังนี้

1) กิจกรรมที่จะทำนั้นจะต้องสนองความต้องการขั้นมูลฐานของชุมชน โครงการแรกควรจะ เริ่มต้นจากความต้องการที่ประชาชนแสดงออกมา

2) การพัฒนาชุมชนที่จะให้ใคร่ครวญที่และมีความสมดุลกัน จำต้องอาศัยความร่วมมือกัน ประสานงานกัน และการวางโครงการ เอนกประสงค์ (Multi-purpose Programmes) ของเจ้าหน้าที่หลายสาขา

3) การเปลี่ยนแปลงทัศนคติของประชาชน มีความสำคัญพอกับความสำเร็จในทางวัตถุ

4) การพัฒนาชุมชนต้องมุ่งหมายที่จะให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานกิจกรรมชุมชนให้มากขึ้น ปรับปรุงรูปของรัฐบาลท้องถิ่นที่มีอยู่ และเปลี่ยนไปสู่การปกครองท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพอย่างจริงจัง

5) การค้นหา ส่งเสริมและฝึกอบรมผู้นำท้องถิ่นควรจะต้อง เป็นวัตถุประสงค์สำคัญในทุกโครงการ

6) การจัดให้สตรี เด็ก และผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในโครงการชุมชนให้มากขึ้น จะเป็นการช่วยสนับสนุนโครงการพัฒนาใหม่พลังเข้มแข็งขึ้น และยังช่วยขยายขอบเขตของงานให้กว้างขวางและยาวนาน

7) เพื่อให้ใคร่ครวญที่โครงการช่วยเหลือตนเองของชุมชนจะต้องอาศัยความช่วยเหลืออย่างจริงจังและกว้างขวางจากรัฐบาล

8) การนำโครงการพัฒนาชุมชนแห่งชาติไปปฏิบัติ จำต้องอาศัยการกำหนดนโยบายที่แน่วแน่ การวางระเบียบวิธีปฏิบัติในการบริหาร โดยเฉพาะการ เลือกสรรและฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ การระดมทรัพยากรท้องถิ่นและของชาติมาใช้ และการจัดให้มีการวิจัย ทดลอง และประเมินผล

9) ทรัพยากรจากองค์การอาสาสมัครซึ่งไม่ใช่รัฐบาลควรจะนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์อย่างเต็มที่ในโครงการพัฒนาชุมชน

10) ความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและสังคมในระดับท้องถิ่น จำเป็นต้องให้ควบคู่ไปกับการพัฒนาของชาติเป็นส่วนรวม

๑. หลักการพัฒนาชุมชน

การพัฒนาชุมชนยุคหลัก ดังนี้ (พจนานุกรม 2524: 23-26)

1) ยึดประชาชนเป็นหลัก

งานพัฒนาชุมชนต้องยึดความต้องการและปัญหาแท้จริงของประชาชนเป็นหลักใหญ่ของการดำเนินงาน ตลอดจนความร่วมมือร่วมใจของประชาชน

2) ยึดทรัพยากรของชาวบ้านเป็นหลัก

งานพัฒนาชุมชนเป็นงานที่ต้องพยายามใช้ทรัพยากรของชุมชนให้มากที่สุดแล้วจึงคอยนำความช่วยเหลือต่างๆ จากภายนอกเข้าไปภายหลัง ทรัพยากรในชุมชนแยกออกเป็นประเภท ดังนี้คือ

ก. คน ไคแก่ กำลังความคิด แรงงาน ทักษะ ฯลฯ

ข. วัตถุ หมายถึง สิ่งแวดล้อมที่จะนำมาใช้ประโยชน์ได้ เช่น แร่ธาตุ ดิน ฯลฯ

ค. สถาบันทางสังคม ไคแก่ สถาบันทุกอย่างที่มีอยู่ในหมู่บ้าน เช่น สถานีนอนามัย โรงเรียน วัด ศาลาประชาคม กรรมการต่างๆ ฯลฯ

3) ยึดประชาธิปไตยในการดำเนินงาน ซึ่งหมายความว่า

ก. แผนหรือโครงการพัฒนาชุมชนจะต้องมาจากความต้องการของประชาชนในหมู่บ้าน

ข. นักพัฒนาต้องทำงานร่วมกับประชาชนไม่ทำตัวเป็นผู้สั่งการ

ค. ดำเนินงานพัฒนาหมู่บ้านด้วยความสมัครใจของชาวบ้าน

4) ยึดหลักการปกครองตนเอง

งานพัฒนาชุมชนมุ่งหวังที่จะสร้างให้ประชาชนช่วยตนเองให้ได้ ในระยะยาว รู้จักการปกครองตนเองตามหลักประชาธิปไตย และมุ่งส่งเสริมสถาบันทางสังคม

5) ยึดหลักการประสานงาน

งานพัฒนาชุมชนเป็นการประสานงานกันของหลายๆ หน่วยงาน เช่น กระทรวง เกษตรและสหกรณ์ กระทรวงศึกษาธิการ และกระทรวงสาธารณสุข เป็นต้น

6) การเปลี่ยนแปลงหรือดำเนินงานพัฒนาชุมชนต้องเริ่มจากสิ่งง่ายๆ ก่อน หมายถึง การพัฒนาด้วยกิจกรรมที่ใกล้ตัว ง่ายๆ เกี่ยวกับชีวิตประจำวัน

ก่อน แล้วจึงก้าวไปสู่กิจกรรมที่ยากกว่า เป็นลำดับไป

- 7) การเปลี่ยนแปลงใดๆ ของชาวบ้าน ทองคำหนึ่งถึงสิ่งง่ายๆ คือ
- ก. ควรนำไปสู่กลุ่มที่มีลักษณะจะยอมรับหรือเข้าใจง่ายก่อน
 - ข. อาศัยอ้างอิงในสิ่งที่ชาวบ้านรู้และเคยชินอยู่แล้ว
 - ค. ใช้ภาษาที่ง่ายแก่การเข้าใจ เพื่อเขาจะใ้ใจเข้าใจกิจกรรมนั้น และ

นำไปใช้ได้

8) ยึดวัฒนธรรมเป็นหลัก

การจะนำนวัตกรรมเข้าไปปรับปรุง เปลี่ยนแปลง เพิ่มเติม ในวิถีชีวิตของชาวบ้าน นักพัฒนาจำเป็นต้องยึดถือ วัฒนธรรมนิยม ค่านิยม และวัฒนธรรมของท้องถิ่น เป็นหลักสำคัญในการดำเนินงาน และระวังไม่ให้กระทบกระเทือนสิ่งที่ชาวบ้านเชื่อถือ

✓ ง. การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมชุมชน

หลักในการพัฒนาชุมชนนั้น สิ่งสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้การพัฒนาได้ผล และโครงการพัฒนาหรือกิจกรรมพัฒนานั้นๆ ดำเนินต่อไปอย่างทอเนื่องคือการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนหรือในท้องถิ่น เพื่อปฏิบัติกิจกรรมหรือโครงการพัฒนาชุมชนของตน ในหัวข้อนี้จึงจะกล่าวถึงรายละเอียดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในกิจกรรมชุมชน

1) ความหมาย

ในทฤษฎีงานแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมสมัยใหม่ การมีส่วนร่วมของประชาชน (people's participation) หมายถึง (วีระ โอศถานนท์ 2522: 55-60) กระบวนการที่ส่งเสริมให้ประชาชนในระดับท้องถิ่น เข้ามามีบทบาทในการพัฒนา และเปลี่ยนแปลงชนบทอย่างกว้างขวาง เกี่ยวกับความสำคัญและประโยชน์ของการมีส่วนร่วมนี้ อาจสรุปได้ว่า

ก. การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการให้ความสำคัญแก่ การพัฒนาทรัพยากรกำลังคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านคุณภาพกำลังคน

ข. การมีส่วนร่วมของประชาชนทำให้นักวางแผนพัฒนาได้รับรู้ ข้อเท็จจริง และความคิดเห็นจากประชาชนในระดับท้องถิ่นโดยตรง ซึ่งนับว่าเป็นประโยชน์

และจำเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาชนบท

จินตวรรณ เปรมภิรักษ์ (2526: 14) และ เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2527: 3) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า "หมายถึง การเข้าร่วมกิจกรรมของชาวบ้านตามที่หน่วยงานของรัฐหรือเอกชนจัดขึ้น และชาวบ้านเป็นผู้เสนอโดยมีการเข้าร่วมในหลายระดับ เช่น การเข้าร่วมในการฟัง เผย ฟังและออกความคิดเห็นตลอดจนร่วมในการวางแผน และผู้เข้าร่วมมีทั้งแก่ ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน และชาวบ้านทั่วไป"

จากความหมายดังกล่าวพอจะสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมชุมชน หมายถึงความคิดที่เห็นความสำคัญของทรัพยากรบุคคลต่อการพัฒนาชุมชน เป็นการสนับสนุน ส่งเสริมของรัฐบาล ให้ประชาชนในท้องถิ่นร่วมมือร่วมใจเข้าปฏิบัติกิจกรรมของชุมชน ตามโครงการพัฒนาท้องถิ่นประเภทต่างๆ อย่างต่อเนื่อง ความร่วมมือร่วมใจของประชาชนนี้ หมายรวมถึง ทั้งคนกำลังแรงงาน ทรัพย์สิน ความคิดเห็นการ เป็นผู้ให้บริการ และผู้เข้ารับบริการ หรือเพียงอย่างเดียวหนึ่ง

2) แนวคิด

แนวความคิดในเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นแนวความคิดในทางรัฐศาสตร์ (บัณฑิร อ่อนคำ 2522: 61-66 และ สัมพันธ์ เทชะอริก 2527: 5-6) ซึ่งเป็นแนวความคิดในเรื่องการปกครองตนเอง (self-government) อีกนัยหนึ่งก็คือ การปกครองตนเองนั้นเป็นการปกครองที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมด้วยสาระสำคัญ ได้แก่ การที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนตัดสินใจในเรื่องต่างๆ อันมีผลกระทบถึงตน เมื่อเรานำแนวความคิดเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนมาใช้ในกระบวนการพัฒนาชนบท จึงหมายถึง การที่ประชาชนเขามามีส่วนร่วมตัดสินใจในการพัฒนาชนบทนั้นเอง

3) ความจำเป็นในการมีส่วนร่วมของประชาชน (บัณฑิร อ่อนคำ 2522: 61-66)

การพัฒนาชนบทเท่าที่เป็นมานั้น ผลของการศึกษายังไม่ถึงคนส่วนใหญ่ โดยเฉพาะชาวชนบทที่ยากจนแทบจะตกอยู่ในมือของคนกลุ่มน้อย ทั้งนี้เป็นเพราะว่าในกระบวนการพัฒนาชนบทที่แล้่วๆ มานั้นแนวความคิดในการศึกษา เป็นไปในรูปที่มีคนฝ่ายหนึ่งพัฒนาคนอีกฝ่ายหนึ่ง ชาวชนบทตกเป็นผู้ถูกพัฒนา (object) เมื่อ เป็น เช่นนี้ผู้พัฒนาจึง

เป็นผู้ตัดสินใจในการกำหนดปัญหา ลำดับความสำคัญของปัญหา การแก้ปัญหา และ ขั้นตอนในการแก้ปัญหาแทนชาวชนบท และผลที่ปรากฏก็คือคนส่วนใหญ่ไม่ได้รับผลของการพัฒนาอีกกล่าว ความจริงการพัฒนาในลักษณะเช่นนี้ เป็นการพัฒนาที่ยากแก่การกระจายผลการพัฒนาไปสู่ประชาชนส่วนใหญ่ได้ เนื่องจาก

ก. เป็นการยากที่ฝ่ายพัฒนาซึ่งมีจำนวนน้อยกว่าจะพัฒนาประชาชนซึ่งมีจำนวนมากกว่าหลายร้อยเท่าได้สำเร็จทั่วถึง

ข. ผู้พัฒนาซึ่งเป็นคนส่วนน้อยมักกำหนดปัญหาและลำดับความสำคัญของปัญหาไม่ตรงกับความคิดของคนส่วนใหญ่ซึ่งเป็นผู้รับการพัฒนา

ค. ผู้พัฒนาซึ่งเป็นคนส่วนน้อยมักจะกำหนดปัญหา และลำดับความสำคัญของปัญหาโดยคำนึงผลประโยชน์ของตนเอง มากกว่าประโยชน์ของคนส่วนใหญ่

ง. ผู้พัฒนามักกำหนดการแก้ปัญหาและขั้นตอนของการแก้ปัญหา โดยไม่คำนึงถึงความสามารถของคนส่วนใหญ่

จ. ผู้พัฒนามักกำหนดการแก้ปัญหาและขั้นตอนของการแก้ปัญหา โดยคำนึงถึงประโยชน์ของตนเองมากกว่าประโยชน์ของคนส่วนใหญ่

J.D.Merzirow (1960: 37 อ้างถึงใน ฉอาน วุฒิกกรรมรักษา 2526: 18) กล่าวถึงความจำเป็นในการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า "การมีส่วนร่วมเป็นความพยายามในการวางแผนและจัดระบบสังคม เพื่อแสวงหาทัศนคติ ความชำนาญและแนวความคิดที่จำเป็นต่อการมีส่วนร่วมในวิถีทางประชาธิปไตย ในอันที่จะปรับปรุงและแก้ไข ปัญหาต่างๆ ของสังคมให้ดีขึ้น การมีส่วนร่วมจึง เป็นสิ่งสำคัญของขบวนการนี้"

ไพรัตน์ เกษะรินทร์ (2522: 19-20) กล่าวว่า "การให้ประชาชนเขามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และร่วมดำเนินการปรับปรุงชีวิตและความเป็นอยู่ของคนให้ดีขึ้นตามสภาพความเป็นอยู่ของชุมชน เป็นสิ่งสำคัญของการพัฒนา"

และเช่นเดียวกับนักวิชาการท่านอื่นๆ อภรณ์ จันทรวงศ์ (2522: 166) ก็ย้ำถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาว่า "ในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนนั้น ประชาชนในชุมชนจะต้อง เข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้นและควร จะร่วมอย่างเต็มที่ การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความหมายอย่างมหาศาล เพราะ แสดงถึงการยอมรับในความรู้ ความสามารถ และศักดิ์ศรีของคนคือประชาชนนั่นเอง"

จ. ประเภทของกิจกรรมชุมชน

ในชุมชนมีกิจกรรมหลายประเภท เสดียร เหลืองอร่าม (2519: 19) ได้กล่าวถึงกิจกรรมชุมชนที่ควรพัฒนาว่า มีดังนี้

- 1) การศึกษา
- 2) การจัดเคหะสถาน
- 3) ศาสตร์ศาสตร์
- 4) อุตสาหกรรม
- 5) พาณิชยกรรม
- 6) การสหกรณ์
- 7) การเกษตร
- 8) การคมนาคม
- 9) สุขาภิบาล
- 10) สันทนาการ
- 11) การทำงานร่วมกับประชาชน
- 12) งานสังคมสงเคราะห์
- 13) การศึกษาผู้ใหญ่
- 14) การอ่านออกเขียนได้
- 15) การศึกษานอกสถานที่

*นิตา ชูโต (2525: (3)-14) เลือกกิจกรรมต่างๆ ในชุมชนที่ผู้สูงอายุมีส่วนรวมมาศึกษาในการวิจัยเรื่อง คนชราไทย iva ดังนี้

- 1) กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเมือง ซึ่งหมายถึง การไปลงคะแนนเสียง เลือกตั้ง การเป็นสมาชิกพรรคการเมือง รวมทั้งการสมัครรับเลือกตั้งตั้งแต่ระดับท้องถิ่นไปจนถึงระดับชาติ
- 2) กิจกรรมเกี่ยวกับศาสนา ซึ่งได้แก่ การไปวัด เป็นมรรคทายกและมรรคทายิกา เป็นต้น
- 3) กิจกรรมเกี่ยวกับการเรียนเพิ่มเติมเพิ่มพูนความรู้ เช่นไปโรงเรียนผู้ใหญ่ ไปอบรมเกี่ยวกับเกษตรกรรม

4) กิจกรรมทางสังคม เช่น การไปกินเลี้ยง ไปงานร่ำวง เต้นรำ และงานรื่นเริงอื่นๆ

5) กิจกรรมทางค่านศิลปะและการฝีมือ เช่น ร่วมจัดดอกไม้ ปักหมอน เย็บจีวร จุลฉลุ วาดรูป เล่นละคร แอ่งโคลงกลอน

6) กิจกรรมเกี่ยวกับการกีฬา ซึ่งหมายรวมถึง ทั้งกิจกรรมการร่วมเล่น คูเป็นกรรมการ ผู้จัด กิจกรรมกีฬานี้หมายถึง เฉพาะกิจกรรมการเล่นและคู เพื่อออกกำลังกาย หรือพักผ่อนหย่อนใจ รวมไปถึงเกมส์ต่างๆ เช่น หมากรูกุ โป่ ต่างๆ ทั้งนี้ไม่รวมถึงการเล่นเพื่อพนัน

เอกสารการประชุมระดับชาติ เรื่องการพัฒนานโยบายและแผนพัฒนาสังคม เพื่อการมีสุขภาพที่ดีจนทนายภายในปี 2543 (2521: 57-58) และ โครงการโคราชพัฒนา (2526: 76, 172-180) ได้กำหนดกิจกรรมหรือโครงการ เพื่อการพัฒนาชุมชน โดยคำนึงถึง เกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) เป็นเครื่องชี้วัดการพัฒนาและตั้ง เป้าหมายในการทำงานร่วมกันแบบผสมผสานของภาครัฐบาลระหว่าง 4 กระทรวงหลักคือ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงศึกษาธิการ และกระทรวงสาธารณสุขกับภาคเอกชน เพื่อให้ทุกหมู่บ้านในชนบทได้บรรลุถึง เกณฑ์ จปฐ. ภายในปี พ.ศ. 2543 เกณฑ์ จปฐ. ดังกล่าว จำแนกเป็นประเภทของกิจกรรมได้ดังนี้

1) ด้านโภชนาการ ได้แก่ การรับประทานอาหารที่ถูกสุขลักษณะและเพียงพอกับความต้องการของร่างกาย

2) ด้านสาธารณสุขและการอนามัย ได้แก่ การมีที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม

3) การมีงานทำ ได้แก่ การที่บุคคลในวัยทำงานมีงานทำ และอยู่ในสภาพแวดล้อมของการทำงานที่เหมาะสม

4) ด้านบริการสังคมขั้นพื้นฐาน ได้แก่ การที่ประชาชนมีสิทธิได้รับบริการสังคมขั้นพื้นฐาน เช่น การดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ

5) ด้านความมั่นคง ได้แก่ การที่ประชาชนได้รับความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

6) ด้านผลิต ได้แก่ การที่ครอบครัวมีผลิตเพียงพอแก่การดำรงชีพ

7) ด้านการวางแผนครอบครัว ได้แก่ การที่ครอบครัวสามารถควบคุมช่วง

เวลาและจำนวนของการมีบุตรโคตามต้องการ

8) คำนการปกครอง โคแก่ การที่ครอบครัวมีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่น มีการร่วมมือกันประกอบอาชีพ พัฒนาและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนสิ่งแวดล้อมในชุมชนของตนเอง

9) คำนศาลนา โคแก่ การที่ประชาชนได้รับการพัฒนาจิตใจ

* จากข้อมูลข้างต้นผู้วิจัย จึงนำมากำหนดประเภทของกิจกรรมชุมชนที่จะศึกษา 5 ประการ ดังนี้

1) กิจกรรมเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมค่านางานพิธีต่างๆ ทางสังคม เช่น งานแต่งงาน งานศพ การบายศรีสู่ขวัญ ฯลฯ และ กิจกรรมเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมค่านางานวันเรื่งต่างๆ ตามเทศกาล เช่น สงกรานต์ ลอยกระทง ฯลฯ

2) กิจกรรมเกี่ยวกับศาสนา เช่น การไปวัด การบวช การทำบุญพิธีต่างๆ ตามวันสำคัญทางศาสนา การเป็นมรรคทายกและมรรคทายิกา เป็นต้น

3) กิจกรรมเกี่ยวกับการศึกษา เช่น การประชุมอบรม การเป็นกรรมการที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน การเรียนเพิ่มเติมทางค่านการอ่านออกเขียนได้ ตามโครงการรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือแห่งชาติ การอบรมวิชาชีพ เป็นต้น

4) กิจกรรมเกี่ยวกับการพัฒนา เช่น การสร้างสาธารณสมบัติ ฯลฯ

5) กิจกรรมเกี่ยวกับสาธารณสุขและการอนามัย เช่น การจัดอนามัยเกี่ยวกับตนเองและสังคมใหญ่กลุ่มลักษณะ การรับประทานอาหารที่ถูกสุขลักษณะ และเพียงพอกับความต้องการของร่างกาย การกำจัดขยะ การกำจัดขยะ ฯลฯ

ด. ผู้นำท้องถิ่นกับการพัฒนาชุมชน

เมื่อโคชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน และประเภทของกิจกรรมเพื่อพัฒนาชุมชนแล้ว สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่เป็นกำลังสำคัญในกระบวนการพัฒนาคือผู้นำชุมชนหรือผู้นำท้องถิ่น ซึ่งหมายถึง (พจนานุกรม (และคณะ) 2524: 92-93) ผู้ซึ่งมีบุคลิกภาพที่ดีเด่นในชุมชนในท้องถิ่นนั้นๆ ความเป็นผู้นำนี้อาจจะเนื่องมาจากเหตุการณ์ ประกอบด้วยคุณลักษณะพิเศษ เช่น มีความโออบอบอารี มีความรู้ดี เป็นเครื่องช่วยผลักดันบุคคลให้ขึ้นมาเป็นผู้นำ เป็นผู้ที่ประชาชนยกย่องนับถือ เป็นผู้

ที่มีความสามารถที่จะโน้มน้าวผู้อื่นให้ เข้ามาร่วมประกอบกิจกรรมเพื่อประโยชน์ส่วนรวมได้ เป็นผู้ที่มีความคิดริเริ่ม ทันต่อเหตุการณ์ และคง เป็นผู้ที่ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นควย อาจารย์ปไตวาณูน่าคือ

- 1) ผู้ที่พร้อมเสมอที่จะปฏิบัติงาน เพื่อความก้าวหน้าของกลุ่ม
- 2) ผู้ที่สามารถชักจูงใจกลุ่มทำงานได้
- 3) ผู้ที่สามารถก่อให้เกิดแรงศรัทธาขึ้น ในหมู่สมาชิกของกลุ่มได้ และคงมีความสามารถถึงกลุ่ม เข้ามาร่วมปฏิบัติงานได้

ปัจจุบัน เหาที่งานพัฒนาชุมชน เกี่ยวข้องอยู่จะปรากฏว่ามีผู้นำทั้งประเภทที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ดังนี้ คณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน คณะกรรมการพัฒนาตำบล ผู้นำเยาวชน ผู้นำกลุ่มสตรี เด็กและเยาวชน (สคย.) ผู้สูงอายุ ครู ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน สมภการวัด ผู้มีฐานะมั่งคั่งหรือคหบดีในชุมชน ฯลฯ

หน้าที่อันสำคัญยิ่งของงานพัฒนาชุมชน คือ การพัฒนาคน เพื่อให้ได้ผลอย่างเต็มที่จึง เอาผู้นำท้องถิ่น เข้ามามีบทบาทสำคัญ เพราะผู้นำท้องถิ่น เป็นผู้ที่ประชาชนทั่วไปเคารพ เชื่อฟัง ยกย่องนับถือ และพร้อมเสมอที่จะปฏิบัติตาม ดังนั้นการพัฒนาคนจะแผ่กระจายอย่างกว้างขวางออกไปสู่ประชาชนได้อย่างทั่วถึง ก็โดยอาศัยผู้นำท้องถิ่น เป็นผู้ให้การศึกษ ชี้แจง แนะนำ และร่วมฝึกกับประชาชนอีกทอดหนึ่ง

4. ผู้สูงอายุ

เนื่องจากในชุมชนนั้นประกอบด้วยประชากรกลุ่มต่างๆ และตามปรัชญาของงานการศึกษาอันกระบวนวิธีโรงเรียนแล้ว ประชากรทุกเพศ ทุกวัย ควรได้รับการศึกษานอกโรงเรียน (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, จุลสาร) และเขามามีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนและการพัฒนาชุมชน เพราะการพัฒนาคุณภาพของประชาชน คน จะคง เขามามีส่วนร่วมควย และผู้สูงอายุ เป็นกำลังสำคัญอีกกลุ่มหนึ่งนอกเหนือจากกลุ่มอื่นๆ ในการพัฒนา คือ เป็นทั้งประเภทหนึ่งของกลุ่มผู้นำชุมชนและเป็นทั้งกลุ่มประชาชนที่ควร ได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตน

ก. คำจำกัดความของผู้สูงอายุ ✓

การให้ความหมายหรือคำจำกัดความของผู้สูงอายุหรือคนชรานั้น เราไม่สามารถกำหนดเป็นกฎเกณฑ์ใด ๆ ให้ความชราภาพนั้นเริ่มเมื่อใดแน่ การกำหนดว่าใครที่เป็นคนชรานั้นจึงเป็นเรื่องที่แต่ละคนจะกำหนดเอง และขึ้นอยู่กับขั้นตอนการเป็นลักษณะสังคมสมัยใหม่ อย่างไรก็ตามกฎเกณฑ์ที่ใช้กำหนดว่าใครเป็นคนชรานั้นคืออายุ ซึ่งวัดโดยจำนวนปีที่ได้มีชีวิตอยู่มา โดยอาศัยปฏิทินที่นับว่าปีหนึ่งมี 365 วัน เป็นเครื่องกำหนด ซึ่งจะต้องเป็นสิ่งที่มีความทันสมัยในระบอบที่มองเห็นความสำคัญของเวลา และมีการจัดบันทึกต่างๆ ในอดีต มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอยู่ตลอดเวลา ตลอดจนใช้เวลาเป็นตัวกำหนดบทบาทหน้าที่ของคน (พีรสิทธิ์ คำนวนศิลป์ สินี กมลนาวัน และประเสริฐ รักไทยคี 2523: 4-8)

ผน. แสงสิงแก้ว (2515: 66) ให้หลักเกณฑ์ที่จะถือว่าบุคคลใดเป็นคนชราไว้ 3 ประการ คือ

- 1) หลักเกณฑ์ตามอายุ (Chronological age) เป็นหลักเกณฑ์ที่ใช้กำหนดว่า บุคคลที่มีอายุสูงกว่า 65 ปีเป็นคนชรา
- 2) หลักเกณฑ์ความสามารถในการปฏิบัติงาน เกณฑ์นี้กำหนดว่าผู้ที่อายุพ้นเกษียณเป็นคนชรา ซึ่งเป็นเกณฑ์ที่เปลี่ยนแปลงไปตามความแตกต่างในแต่ละประเทศ อาชีพ และเพศ เช่น ในประเทศสหรัฐอเมริกา กำหนดอายุเกษียณของแต่ละอาชีพ ดังนี้ ผู้มีอาชีพด้านอุตสาหกรรมเกษียณเมื่ออายุ 65 ปี ข้าราชการเกษียณเมื่ออายุ 70 ปี แพทย์เกษียณเมื่ออายุ 65 ปี และศิลปินเกษียณเมื่ออายุ 63 ปี เป็นต้น
- 3) เกณฑ์ความสัมพันธ์ระหว่างความเจริญและความเสื่อม โดยถือว่ามนุษย์ดำรงชีวิตอยู่ได้โดยมีกระบวนการสองอย่างคือ การเจริญและการเสื่อม เกณฑ์นี้พบว่าในวัยทารกและวัยหนุ่มสาวมีการเจริญมากกว่าการเสื่อม แต่วัยชราจะมีการเสื่อมมากกว่าการเจริญ เช่น สมองเสื่อมเมื่ออายุ 35 ปี เป็นต้น

* จรรยา เสงี่ยมะ (2527: 36) กล่าวว่าการศึกษาบุคคลใดเข้าสู่วัยสูงอายุหรือไม่ ดูจากลักษณะ 4 ประการ คือ

- 1) มองอนาคตด้วยความวิตกกังวลและความหวาดหวั่น
- 2) จิตใจไม่มั่นคงแน่นอน
- 3) เริ่มรู้สึกมองความหลัง เป็นสุขมากกว่าเกม และมองอนาคตด้วยความ

หอเหี่ยว เสร้าสรอย

4) หมกความทะเยอทะยาน คิดว่าตนเองได้เห็นแล้ว ได้ถึงแล้ว และได้ประสบความสำเร็จมากพอแล้ว

นักวิชาการผู้ใช้นามแฝงว่า 1300 ได้เขียนบทความเรื่อง "2525 ปีส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ" ลงในวารสารรัฐศาสตร์ (2526: 7) ให้ความหมายของความสูงอายุ (Aging) ว่า " หมายถึง การพัฒนาเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องในระยะสุดท้ายของช่วงอายุมนุษย์ ความสูงอายุนี้จะเริ่มต้นแต่เกิดมาและดำเนินต่อเนื่องไปจนถึงอายุขัยของสิ่งมีชีวิตนั้นๆ แต่จากการประชุมสมัชชาโลกว่าด้วยผู้สูงอายุที่ประชุมได้กำหนดเกณฑ์อายุ 60 ปีขึ้นไป ทั้งชายและหญิงว่าเป็นผู้สูงอายุ (Elderly) ซึ่งตรงกับที่กรมประชาสงเคราะห์ (2526: 11) และ ศึกษา วิโรจน์รัตน์ และ ลักษณ์า ธรรมไพโรจน์ (2525: 49) ได้ให้ความหมายไว้

จากคำจำกัดความต่างๆดังกล่าวมาข้างต้น ในการศึกษารังนี้ผู้วิจัยจะใช้ อายุ 60 ปีขึ้นไป เป็นเกณฑ์กำหนดความเป็นผู้สูงอายุ

~~ข.~~ แนวความคิดเกี่ยวกับความชราและความสูงอายุ

บริบูรณ์ พรพิบูลย์ (2525: ไม่ปรากฏเลขหน้า) กล่าวว่า แนวความคิดเกี่ยวกับความชราแบ่งเป็น 3 ทฤษฎี คือ

1) ทฤษฎีค่านิวติวิทยา แบ่งเป็น 3 ทฤษฎี คือ

ก. ทฤษฎี Antoimmunity ทฤษฎีนี้เชื่อว่าความชราเกิดจากร่างกายสร้างภูมิคุ้มกันปกติน้อยลง พร้อมๆ กับการสร้างภูมิคุ้มกันทำลายตัวเองมากขึ้น การสร้างภูมิคุ้มกันปกติน้อยลงจะทำให้ร่างกายต่อสู้เชื้อโรคและสิ่งแปลกปลอมไม่ไคดี ทำให้เกิดความเจ็บป่วยง่าย

ข. ทฤษฎี Error ทฤษฎีนี้เชื่อว่า เมื่อคนหรือสัตว์มีอายุมากขึ้น ยีน (gene) ของมันจะค่อยๆ เกิดความผิดปกติ และความผิดปกตินี้จะค่อยๆ มากขึ้น จนถึงจุดหนึ่งที่ทำให้เซลล์ต่างๆ ของร่างกายเสื่อมและหมดอายุลง

ค. ทฤษฎี Free Radicals ทฤษฎีนี้เชื่อว่า ภายในร่างกายของคนและสัตว์รวมทั้งสิ่งมีชีวิตทั้งหลายและในสิ่งแวดล้อมมีเรดิคัลอิสระ เกิดขึ้นมากมายตลอดเวลา เรดิคัลเหล่านี้จะไปทำให้เกิดปฏิกิริยา และ ทำให้คอลลาเจนและอีลาสติน

ซึ่ง เป็นโปร เทอีนองคัประกอบสาคัญของ เนื้อ เยื่อเย็ดเหนียว มีรังครรา เกิดขึ้นมากจนทํา ไหมน เสียบความยืดหยุ่นไป

2) ทฤษฎีเกี่ยวกับความชรากันจิตวิทยา เป็นทฤษฎีที่พยายามอธิบายถึง สาเหตุที่ทําให้คนชรามีบุคลิกเปลี่ยนแปลงไป มีอยู่ 2 แนวคิด คือ

ก. ทฤษฎีบุคลิกภาพ (Personality Theory) ทฤษฎีนี้กล่าวว่า "ผู้สูงอายุจะเป็นสุขหรือทุกข์ขึ้นอยู่กับภูมิหลังและแนวพัฒนาจิตใจของผู้นั้น" ถ้าผู้สูงอายุ เติบโตขึ้นมาด้วยความมั่นคงอบอุ่น มีความรักแบบถอยที่ถอยอาศัย เห็นความสาคัญของ ผู่อื่น รักผู่อื่น และทำงานร่วมกับผู่อื่นใด ก็มักจะเป็นผู้สูงอายุที่ค่อนข้างมีความสุข สามารถอยู่กับลูกหลานหรือญาติหรือผู่อื่นใดโดยไม่คอยมีความเคืองรอน แต่ถาเป็นผู้สูง อายุที่เติบโตมาในลักษณะที่รวมมือกับใครไม่คอยเป็น ไม่อยากช่วยเหลือผู้ใด จิตใจคับ แแคบ ถือว่าตัวใครตัวมัน และมีกรรู้สึกวาทัวเองทาคณกับใครไม่คอยขึ้น ก็มักจะเป็นผู้สูง อายุที่ไม่คอยมีความสุข ชีวิตนั้นปลายมักจะมีเสราสรอย นาสงสาร

ข. ทฤษฎีความปราศเปรื่อง (Intelligence Theory) ทฤษฎีนี้ เชื่อว่าผู้สูงอายุที่ยังปราศเปรื่องและความเป็นปราชญ์ยังคงอยู่ได้ ก็กลายเป็นผู้ที่มีความ สนใจใน เรื่องตางๆ อยู่ มีการคนควาและพยายามที่จะเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา ผู้ที่จะมี ลักษณะ เช่นนี้ไคจะตอง เป็นผู้มีสุขภาพดี และมีเงินในสอยโดยไม่เคืองรอนเป็น เครื่อง เกอหนุน

3) ทฤษฎีเกี่ยวกับความชรากันสังคมวิทยา เป็นทฤษฎีที่พยายามวิเคราะห์ เหตุที่ทําให้ผู้สูงอายุต้องมีสถานภาพทางสังคม เปลี่ยนแปลงไปจากครั้งที่อยู่ใวัยผู้ใหญ่ซึ่ง ยังมีการงานทํา รวมทั้ง เป็นทฤษฎีที่พยายามจะชวษาให้ผู้สูงอายุอยู่ในสังคมอย่างมีความ สุข มี 5 แนวคิด คือ

ก. ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว ทฤษฎีนี้เชื่อว่าสถานะทางสังคม ของผู้สูงอายุขึ้นอยู่กับการ เปลี่ยนแปลงของสังคมนั้น ถาสังคมเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว สถานะของผู้สูงอายุในสังคมนั้นก็ จะ เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วด้วย

ข. ทฤษฎีจำนวนสัมพันธะ ทฤษฎีนี้เชื่อว่าสถานภาพของผู้สูงอายุในสังคม ไคจะ เป็นอย่างไรขึ้นอยู่กับจำนวนผู่อายุในสังคมนั้น ถาในสังคมมีจำนวนผู่อายุผู่อื่น สถานภาพของผู้สูงอายุก็มักจะดีกว่าในสังคมที่มีผู่อายุจำนวนมาก

ค. ทฤษฎีเกี่ยวกับทฤษฎีนี้เห็นว่าสถานะของผู้สูงอายุมักจะดี ถ้าผู้สูงอายุในสังคมนั้น เป็นผู้ที่มีคุณภาพประโยชน์

ง. ทฤษฎีการโรภาาระบุกพัน ทฤษฎีนี้แนะนำให้ผู้สูงอายุยอมรับว่าเมื่อถึงวัยสูงอายุแล้วสุขภาพและชุมชนมักจะให้ความสำคัญและความสนใจน้อยลง เมื่อเป็นเช่นนี้ผู้สูงอายุก็ควรจะลคกิจกรรมเกี่ยวกับสังคมลง เช่นเดียวกัน

จ. ทฤษฎีกิจกรรม ทฤษฎีนี้มีความเห็นตรงข้ามกับทฤษฎีโรภาาระบุกพันคือแม้จะรู้ว่าสังคมและสุขภาพจะให้ความสำคัญน้อยลง เมื่อถึงวัยสูงอายุ ผู้สูงอายุก็ไม่ควรจะสนใจ แต่ควร เป็นตัวของตัวเองทำงานให้เพลิดเพลินตามกำลัง ตามความสามารถ ทฤษฎีนี้แนะนำให้แนะนำต่อไปว่า ถ้าจะให้ชีวิตวัยสูงอายุมีความสุขก็จงพอใจในชีวิตจริง เป็นตัวของตัวเอง และจงพยายามรักษาสุขภาพไว้ให้ดี

ด. ลักษณะทางกายภาพของผู้สูงอายุ

บุคคลที่เข้าสู่วัยสูงอายุนั้นมีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ และในหลายๆ กรณี การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ ได้แก่

1) การเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย (ชูระ สุขวัจนี 2518: 2 และ จริยวัตร คมพยัคช 2525: 43-48)

ก. กระดูก (Skeleton) กระดูกทั่วร่างกายคงรูปอยู่ได้ เป็นที่ยึดเหนี่ยวของกล้ามเนื้อและป้องกันอวัยวะ เช่น เส้นประสาท หัวใจ ปอด ฯลฯ เมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ การเคลื่อนไหวของกระดูกและข้อต่อต่างๆ จะมีลักษณะแข็ง มีอาการหลังโก่ง ค้างอ กระดูกเปราะบาง

ข. กล้ามเนื้อ (Muscles) กล้ามเนื้อที่มองเห็นนอกร่างกาย และเส้นใยต่างๆ จะหดสั้นเข้าไม่มีการยืดหยุ่น อวัยวะภายในร่างกายที่เป็นไปได้อัตโนมัติจะอ่อนกำลังลง

ค. ลักษณะของผิวหนังและเนื้อเยื่อ (Skin) ผิวหนังจะเหี่ยวย่นเห็นได้ชัดที่หน้า คอ มือ แขน และส่วนอื่นๆ ของร่างกาย

ง. ระบบย่อยอาหาร (Digestion) การทำงานของกระเพาะ ลำไส้ น้อยลง

จ. ความรู้สึก (The Sense) เช่น ตา หู จมูก ลิ้น มีการเสื่อมลง
ประสาทที่ผิวหนังที่ใช้ในการรับรู้ทางานชาลาง

ฉ. การเปล่งเสียง (Vocalization) พกชาลาง เสียงหยาบ ชงัก

ช. ระบบหายใจ (Respiration) จะชาลาง บางครั้งเกิดการชักของ
เหน้อยงาย

ซ. การหมุนเวียนของโลหิต (Circulation of Blood) บางขณะ
จะชงัก เพราะกลามเนื้อหัวใจมีประสิทธิภาพนอยลง

ฅ. ระบบประสาท (Nervous System) ทางานชาลาง

ฉ. การเสื่อมทางสมองทำให้สติปัญญาและความทรงจำเสื่อมลง การรับ
รู้ การแปลความหมายผิดไปจากเดิม

2) การเปลี่ยนแปลงทางคานจิตใจและอารมณ (จริยาวัตร คมพัคคย
2525: 43-48) มีการเปลี่ยนแปลงทางคานจิตใจและอารมณของผูสูงอายู คังนี้

ก. เกิดความกลัวความแกเพราะจะเป็นสาเหตุให้ความสามารถ ความ
จำ ความงามลคลง และคิคคอกไปว่าถาแกแลวลูกหลานจะรังเกียจไมเอาใจใส ไมเป็น
ที่นับถึอ กลัว เป็นภาระแกครอมครวั กลัวไมมีใครเลี้ยงคูก และกลัวความตาย

ข. ขาคความสนใจในสิ่งแวกลอม ทั้งนี้เกิดความกลัวว่าจะไมเป็นที่ยอม
รับนับถึอในสังคม มีความกังวลในหลายๆ คาน

ค. คองการหึ่งผูอื่นมากขึ้น กลัวถูกคอกคหวั ไมพอใจ โกรธ และรู้สึก
ชวยคัวเองไมคอก นอยใจ ควบคุมอารมณไมคอก ไมคอยมีเหตุณล บางครั้งจึงคูกเหมือน
กลาย เป็นเด็กที่คองการความเอาใจใสจากผูอื่น

ง. ไมคอยปรับคัว ยึดมั่นในความคิดของคองเอง เนื่องจากความสามารถ
ในการเรียนรูสิ่งใหม่ๆ เสียไป และความวิตกกังวลที่คองเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ

จ. คองการคูดรวมสนพนามากขึ้น ถาปลอยใหอยูคนเคียวจะนอยใจคิควา
ถูกคอกคหึ่ง

ฉ. พคคิกรรณทาง เพศอาจเปลี่ยนแปลงไป ในสคริรู้สึกวามีอวยงาม
เหมือนแคคอง เกิดความวาย ในบรูชอาจเกิดความรู้สึกกังวลวามีสมรรถภาพ ที่
อาจแสดงออกควคการโออวด เจาชู

3) การเปลี่ยนแปลงทางสังคม

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมของผู้สูงอายุนี้ รวมถึงการเปลี่ยนแปลงทางค่านิยม ทัศนคติ ใจกว้าง

ก. อาชีพ ท่องเที่ยว ใช้จ่ายค่าแห่งการงาน อาจจากการเกษียณอายุหรือถูกให้อยู่ในตำแหน่งที่ต่ำลง เพราะมีผู้ที่มีความสามารถ มีสติปัญญาและอายุน้อยกว่า ทำให้มีผลต่อจิตใจ นอยใจ ว่าตนเอง เป็นคนขาดประสิทธิภาพ

ข. รายได้ เมื่อต้องเกษียณอายุหรือออกจากงานฐานะทางการเงินย่อมตกต่ำไป เกิดความวิตกกังวล โดยเฉพาะถ้าเป็นหัวหน้าครอบครัว

ค. การเปลี่ยนแปลงในครอบครัว บุตรหลานแยกครอบครัวออกไปต่างหาก ทำให้เหงาเหว โดยเฉพาะถ้าสามีหรือภรรยาถึงแก่กรรม ผู้สูงอายุที่ยังมีชีวิตอยู่จะเหงาเหวยิ่งขึ้น อาจต้องเผ้าบ้านคนเดียว เมื่อผู้นั้นไปทำงานหรือไปโรงเรียนหมก

✓ ง. ความต้องการของผู้สูงอายุ ✓

เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของผู้สูงอายุมีผลอย่างมากต่อวิถีชีวิตของผู้สูงอายุ ทำให้ผู้สูงอายุมีความต้องการที่มีลักษณะ เฉพาะต่างไปจากวัยอื่นๆ ซึ่งสรุปตามความเห็นของอัคราพร บุณนาค (2518: 9) ไว้ดังนี้

1) ความต้องการมีความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มสังคม (Sense of Belonging) มีความรู้สึกที่ตนเองยังไม่ถูกทอดทิ้ง

2) ต้องการการยอมรับและเชื่อถือจากบุคคลในสังคม (Acceptance and Recognition) โดยเฉพาะบุตรหลานหรือผู้ใกล้ชิด เพราะถ้ามีตนยอมรับนับถือแสดงว่าตนเองมีประโยชน์ต่อบุตรหลานและสังคม

3) ความต้องการมีสัมพันธ์ภาพทางสังคมกับบุคคลอื่น เป็นรายบุคคล (Individual Friend Ships) ต้องการเพื่อนคุยที่ถูกต้อง เห็นอกเห็นใจในเรื่องที่จะคุยด้วย

4) ความสนใจในประสบการณ์ใหม่ๆ ในสังคม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบุคคลนั้นมีความกระตือรือร้นที่จะรับรู้อาสาจากสื่อมวลชนต่างๆ ซึ่งอาจจะเกี่ยวข้องกับความสามารถของบุคคลในการอ่านหนังสือ และความสามารถในการปรับตัว

สำหรับศึกษา วิโรจน์รัตน์ และ ลักขณา ชรรณไพโรจน์ (2525: 51)
 แบ่งความต้องการของผู้สูงอายุไว้ ดังนี้

- 1) ต้องการทำหน้าที่ เป็นประโยชน์ต่อสังคม
- 2) ต้องการ เป็นส่วนหนึ่งของสังคม
- 3) ต้องการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
- 4) ต้องการ เขาร่วมสนุกกับ เพื่อนตามปกติ
- 5) ต้องการการดูแลทางคานจิตใจ
- 6) ต้องการการยอมรับนับถือ
- 7) ต้องการการดูแลและป้องกันสุขภาพที่ดี
- 8) ต้องการความอบอุ่นจากครอบครัว
- 9) ต้องการความสงบทางคานจิตใจ

✓ 5. ผู้สูงอายุกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรม ✓

จะเห็นได้ว่าผู้สูงอายุมีความต้องการที่จะเข้าร่วมกลุ่มสังคม เช่นเดียวกับวัยอื่นๆ ในหัวข้อนี้จึงจะกล่าวถึงทฤษฎีที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของผู้สูงอายุเพื่อชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของกลุ่มประชากรสูงอายุกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน ทฤษฎีที่สำคัญมีอยู่ 2 ทฤษฎี คือ (Barrow and Smith 1979: 52-55)

ก. ทฤษฎีกิจกรรมนิยม (Activity Theory)

ทฤษฎีนี้เชื่อว่ากิจกรรมทางสังคมเป็นเรื่องสำคัญสำหรับมนุษย์ทุกวัย กิจกรรมจึงเป็นสิ่งสำคัญสำหรับผู้สูงอายุ เพื่อสุขภาพและชีวิตที่ดี บุคคลที่มีกิจกรรมสูงจะมีการปรับตัวได้ทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสังคม นักทฤษฎีกิจกรรมเห็นว่า บุคคลจะรักษาระดับกิจกรรมทางสังคมของตนไว้เมื่อย่างเข้าสู่วัยสูงอายุ นักทฤษฎีนี้เชื่อว่าผู้สูงอายุทั่วไปพยายามรักษากิจกรรมและทักษะของคนวัยกลางคนไว้ให้มากที่สุด บพบาทและกิจกรรมใดๆ ก็ตามที่ยับยั้งการสูญเสียให้เล็กลงจะทำให้ต้องมีกิจกรรมใหม่ขึ้นมาทดแทน ทฤษฎีกิจกรรมทำนายว่าบุคคลที่สามารถดำรงกิจกรรมทางสังคมไว้ได้ จะเป็นผู้ที่มีความพอใจในชีวิต มีภาพเกี่ยวกับตนเองดี รวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันสังคม (Social-Integration) และเป็นผู้สูงอายุที่มีประสบผลสำเร็จในชีวิต

ในทัศนะของ Ernest Burgess (1960 อ้างถึงใน Barrow and Smith 1979: 53) เขาเชื่อว่า ผู้สูงอายุเมื่อเริ่มออกจากกิจกรรมทางสังคม จะเป็นผู้ที่ "มีบทบาทของความไร้บทบาท" (roleless role) ซึ่งหมายถึงการที่บุคคลในสังคม อยู่ในสภาพของการไร้บรรทัดฐาน (normless) บุคคลในสภาพของการไร้บทบาทจะขาดความสามัคคี (consensus) ฉะนั้นบุคคลเหล่านี้จึงไม่ได้รับการแนะนำและสนับสนุน ผลก็คือทำให้บุคคลเหล่านี้ไม่มีส่วนรวมในกิจกรรมของสังคม แต่เนื่องจากผู้สูงอายุไม่ได้ถูกกีดกันจากกิจกรรมสังคม และบทบาทใหม่ของผู้สูงอายุก็สามารถที่จะรับผิดชอบในการสร้างบรรทัดฐานได้

Arnold Rose นักทฤษฎีกิจกรรมนิยมคนหนึ่งชี้ว่า (1962: 54) ผู้สูงอายุสามารถที่จะสร้างวัฒนธรรมย่อย (Sub culture) เพื่อให้ตนเองมีบทบาทและกิจกรรมหลักซึ่งมาจากความเข้าใจ ความต้องการและประสบการณ์ใหม่ๆ ของเขา นอกจากนี้ผู้สูงอายุยังคงสนใจในชีวิตของตนเอง และยังคงสร้างบทบาทใหม่ๆ ในสังคมที่คนหัวพันอยู่

สาระสำคัญของทฤษฎีกิจกรรมจึง เน้นที่ความสัมพันธ์ทางบวกระหว่างผู้สูงอายุกับกิจกรรม

✓ ข. ทฤษฎีไรร่างกระดูก (Disengagement Theory) ✓

ทฤษฎีนี้เชื่อว่าเป็นเรื่องธรรมดาและหลีกเลี่ยงไม่ได้ ที่คนจะต้องลดกิจกรรมของตนเองและมองบทบาทใหม่เมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ การไม่เกี่ยวข้องคือการที่ผู้สูงอายุถอนตัวออกจากสังคม รวมทั้งสังคมถอนตัวออกจากผู้สูงอายุ เพื่อที่จะรักษาหน้าที่ต่อระบบสังคมไว้ ผู้สูงอายุพยายามที่จะหลีกเลี่ยงความกดดันและความตึงเครียด (Stress) โดยการถอนตัวออกจากสังคมซึ่งเป็นผลจากการที่รู้สึกว่าคนมีความสามารถน้อยลงไป ทั้งนี้โดยทฤษฎีนี้มีสมมุติฐานว่า (Dawd 1975: อ้างถึงใน Barrow and Smith 1979: 54) ทั้งสังคมและบุคคลใดเตรียมอนาคตสำหรับการไม่เกี่ยวข้องแล้ว เนื่องจากรายได้ที่หมดไป สุขภาพที่เลวลง เพราะโรคที่รักษาไม่หายหรือมีการไปรวมถึงความตายที่ค่อยๆ มาถึง ซึ่งทั้งผู้สูงอายุและสังคมต่างก็พอใจกับการไม่เกี่ยวข้องหรือไรร่างกระดูกกับสังคมของกระบวนการสังคม

ทฤษฎีโรภาระบุกพัน เน้นมาจากการสัง เกตชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุ ทั้งใน ระดับบุคคลและสังคม อีกรากการปฏิสัมพันธ์ (interaction) ของผู้สูงอายุลดลง ซึ่ง ผู้สูงอายุก็พอใจ เพราะรู้สึกอยู่ในภาวะอิสระ (autonomy) มากขึ้นภาวะอิสระนี้เกิด จากการคาดหวังพฤติกรรมของสังคมตอคนไกลคนอยลงไป และตนเองก็มีเวลาว่างมาก ขึ้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้นับ เป็นประโยชน์ต่อสังคม คือการที่ผู้สูงอายุไม่ของ เกี่ยวนั้น เป็นการ ถอนสภาพและบทบาทของคนไทแก่หนุ่มสาวหรือคนที่จะมีบทบาทหน้าที่ไค่ไค้กว่า ความตอง การสูงสคของสังคม คือตองการทักษะและแรงงานใหม่ มากกว่าการไค้จากผู้สูงอายุ ทฤษฎีนี้ เชื่อว่าหลังจากผู้สูงอายุละทิ้งบทบาทของคน จะรู้สึกกระวนกระวายวิตกกังวล และมีความบีบคั้นในช่วงคนๆ ตอมากก็จะยอมรับสภาพใหม่ คือการไม่ของ เกี่ยวและการ ยอมรับความรู้สึกนั้นว่ามีคุณค่าตอตนเอง (เรื่องเดียวกัน, หน้า 596.)

Banm และ Banm (1980: 20) ไค้สรุปทฤษฎีการโรภาระบุกพันของผู้สูง อายุไค้ดังนี้

1) สังคมและบุคคลไค้เตรียมตัวล่วงหน้าสำหรับการยอมรับความตาย ที่หลีกเลี่ยงไม่ไค้ไค้โดยการปลีกตัวไค้ห่างจากกันที่ละนอย จากความะมีพันธ์ที่เกี่ยวของซึ่งกัน และกัน

2) การไม่ของ เกี่ยวรวมทั้งการ เกี่ยวของสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุกับคนอื่นๆ ที่ไค้ลดลงควยความพอใจและการผูกมัดไค้เพียง เล็กนอย สิ่งเหล่านี้จะลดความผูกพันระหว่างผู้กำลังจะไค้ไปกับผู้ที่กำลังจะนามีบทบาทแทน

3) การไม่ของ เกี่ยวปรากฏในลักษณะของสภาพความเป็นไปในทางที่ไค้ดี ทาง จิตวิทยาสำหรับผู้สูงอายุ

ไค้อย่างไรก็ตามทฤษฎีการโรภาระบุกพันนี้ไค้ก่อให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์กันกว้าง ขวาง เช่น Arnold Rose (อ้างถึงใน Barrow and Smith 1979: 55) วิจารณ์ ว่าทฤษฎีนี้ เป็น Ethnocentric ที่สะท้อนถึงอคติตอสังคมหรือตอผู้สูงอายุ ในสังคม อุตสาหกรรม บางคนทาทายไค้ไค้ทฤษฎีการโรภาระบุกพันนี้ไค้อย่างกว้างขวางออกไป บางคนแนะนำไค้ทฤษฎีนี้ช่วย เหลือผู้สูงอายุไค้มากขึ้น และนักวิจัยบางคนเรียกกรองไค้มี การวิจัยไค้มากขึ้นเพื่อจะไค้ไค้ใจถึงผลกระทบของการไม่ของ เกี่ยว ที่ไค้รับจากครอบครัวและ เพื่อนฝูง บางคนถามว่าทำไมผู้สูงอายุบางคนเลือกที่จะ ไค้ไปเกี่ยวของในกิจกรรมในขณะไค้มีบางคนไม่เลือก (เรื่องเดียวกัน.)

ข้อจำกัดของทฤษฎีการโรภาระบุกพันของผู้สูงอายุ คือ (Banm and Banm 1980: 19) ทฤษฎีนี้ศึกษาโดยตรง เฉพาะปัญหาเรื่องความตาย และสนใจก็ชามากแต่ในสังคมอุตสาหกรรม แต่ลึกลับจะนำไปใช้ เป็นทฤษฎีสากลที่ใช้ได้กับทุกกลุ่มสังคมทุกยุคสมัย นอกจากนี้ทฤษฎีนี้ยังไม่มีการ วิจัยจนโดยใช้กับข้อมูลจริงมากนัก แต่อย่างไรก็ตามไม่มีใครกล่าวว่าเป็นการค้นพบที่ผิด

ข้อขัดแย้งในทฤษฎีการโรภาระบุกพันยังไม่ได้รับการแก้ไขและทฤษฎียังไม่ได้รับการทดสอบอย่างมีระบบ ยังมีคำถามบางประการต่อทฤษฎี เช่น การโรภาระบุกพันนั้นจะทำให้เกิดระดับความพอใจมากขึ้นเพียงใด ทำไมผู้สูงอายุบางคนจึงมีความสุข และสามารถปรับตัวได้ดีกับการ เขารวมกิจกรรมต่างๆ และอะไรคือบทบาทของบุคคลในสังคม เป็นต้น (Barrow and Smith 1979 : 56)

สำหรับประเทศไทย คณะอนุกรรมการการศึกษาวิจัยและวางแผนระยะยาวเกี่ยวกับผู้สูงอายุในคณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ (2526: 2) ได้ให้แนวคิดพื้นฐานในการวางแผนสำหรับผู้สูงอายุไว้ดังนี้

1) ผู้สูงอายุได้ทำประโยชน์แก่สังคมในฐานะ "ผู้ให้" มากกว่าครั้งชีวิตแล้ว จึงควรได้รับผลตอบแทนในฐานะเป็น "ผู้รับ" จากสังคม โดยเฉพาะความชอบธรรมในสิทธิมนุษยชนที่พึงมีทั้งในด้านสุขภาพอนามัย การศึกษา ความมั่นคงทางรายได้ สังคม และวัฒนธรรม และสวัสดิการสังคม

2) ผู้สูงอายุยังมีความรู้ ความสามารถพลังความคิดโดยเฉพาะประสบการณ์ที่ควรนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมได้อีกมาก และการสนับสนุนส่งเสริมให้ผู้สูงอายุยังคงมีบทบาทมีส่วนร่วมในสังคมนั้น นอกจากจะทำให้ผู้สูงอายุไม่รู้สึกเหงาโดดเดี่ยว เห็นชีวิตมีคุณค่าแล้ว ยังจะช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถปรับตัวให้เข้ากับ ความเปลี่ยนแปลงในสังคมต่างๆ ได้ด้วย

3) ผู้สูงอายุจะสามารถเตรียมตัวที่จะใช้ชีวิตในวัยชราอย่างมีคุณภาพได้เพียงไรนั้น ขอบขึ้นกับผลของขบวนการอันต่อเนื่องมาแต่วัยเด็กในการพัฒนาความร่วมมือในสังคมต่างๆ เช่น สุขภาพอนามัยทางกายและจิต การศึกษา การประกอบอาชีพรวมทั้งการมีส่วนร่วมในสังคมของแต่ละบุคคล

คณะอนุกรรมการฯ ดังกล่าว บังกำหนดทิศทางของแผนระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุ 4 ประการ คือ (เรื่องเดียวกัน.)

1) ผู้สูงอายุควรจะได้อยู่กับครอบครัวอย่างอบอุ่น ได้รับการเคารพนับถือ และการดูแลเอาใจใส่จากลูกหลาน และควรลดความสำคัญในบทบาทของบุรุษรายไถมา เลี้ยงครอบครัวลง

2) ผู้สูงอายุที่ไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้ และไม่ได้รับการคุ้มครองดูแลจากครอบครัวไม่ว่าด้วยเหตุผลใดก็ตาม ควรจะได้รับการปกป้องดูแลจากสังคม

3) ผู้สูงอายุควรได้รับทราบข่าวสาร ข้อมูล รวมทั้งคำแนะนำถึงวิธีการป้องกันและรักษาสุขภาพอนามัยของตนเอง และในกรณีที่เจ็บป่วยควรจะได้รับ การดูแลรักษาพยาบาล นอกจากนี้ยังควรได้รับข่าวสารที่เกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมและสิ่งแวดล้อมรอบตัว เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถปรับตนเองเข้ากับสภาพความเปลี่ยนแปลงนั้นๆ ได้

4) ผู้สูงอายุควรได้รับการสนับสนุนให้มีส่วนร่วมในกิจกรรม ของครอบครัว และชุมชนตามความถนัดและความสามารถของแต่ละบุคคล โดยเฉพาะในบทบาทที่ปรึกษา ซึ่งจะถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ต่างๆ ให้ บทบาทเช่นนี้ย่อมเป็นผลให้ผู้สูงอายุมีความภูมิใจในตนเอง และเห็นคุณค่าในการที่จะดำรงชีวิตอยู่อย่างมีคุณค่าต่อไป

6. ภาพเกี่ยวกับตนเอง

ในหัวข้อก่อนได้กล่าวถึงผู้สูงอายุกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรม ความความสัมพันธ์กันอย่างมากกับภาพเกี่ยวกับตนเองของผู้สูงอายุ โดยที่การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของผู้สูงอายุ จะมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับการมองภาพตนเองของผู้สูงอายุตามทฤษฎีกิจกรรมนิยม (Barrow and Smith 1979: 54) หัวข้อนี้จึงจะกล่าวถึงรายละเอียดของภาพเกี่ยวกับตนเองต่อไป

ภาพเกี่ยวกับตนเอง เป็นส่วนหนึ่งของบุคลิกภาพ ซึ่งเกิดจากการผสมผสานกันของสิ่งที่ยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมา เริ่มมาจากความสัมพันธ์ในครอบครัวไปจนถึงในสังคม สิ่งเหล่านี้ถูกกำหนดด้วยบรรทัดฐาน ประเพณี วัฒนธรรม ที่คนส่วนใหญ่ยอมรับนับถือและปฏิบัติกันมา ตามสถานภาพและบทบาทของแต่ละคนในสังคม ภาพเกี่ยวกับตนเอง เป็น

นามธรรมอันหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญต่อชีวิตและดำรงยืนมาตั้งแต่วัยเด็ก โดยการได้เข้าไปมีส่วนร่วมทั้งสังคมหลายรูปแบบ มีน้อยคนที่จะถามตนเองว่า เราที่แท้จริงคือใคร ลักษณะทางบุคลิกภาพ เป็นอย่างไร บางครั้งความคิดเกี่ยวกับตนเองของเรานั้นไม่ตรงกับตนเองที่เป็นอยู่ เป็นเพียงภาพของตัวจริงจากการที่เรามองดูมิติมุมหนึ่งเท่านั้น เพราะตนเองไม่ใช่สิ่งของที่มองใดคงที่แน่นอน เป็นเพียงภาพหนึ่งที่เราคิดว่า เป็นเช่นนั้น ตนเองจะเป็นอย่างไรนั้นจะมีอยู่ต่อเมื่อเราหยุดคิด และ มองตัวเองเท่านั้น (พีรสิทธิ์ คำานวณศิลป์ สินี กมลนาวิณ และ ประเสริฐ รักไทยกิจ 2523: 123)

Cooley (สุวรรณดี พลัมพลาทอง 2522: 19) ได้อธิบายเกี่ยวกับการมองตนเองว่า บุคคลเมื่อมองตนเองในกระจกเงา จะเกิดความภูมิใจในมโนภาพที่ใคร่รับรู้หรือรู้ใจผู้อื่นจากสิ่งที่แสดงออกมา ตามวัตถุประสงค์และความจริงในลักษณะที่ปรากฏทัศนคติเกี่ยวกับตนเอง เกิดจากผลของความรู้สึกที่ผสมผสานกันของการพัฒนาอัตตะ ที่มาจากการรับรู้ของแต่ละบุคคลว่าคนอื่นมองเขาอย่างไร โดยการสร้างขบวนการของตนเองในการ เปรียบ เทียบความคิดเกี่ยวกับตนเอง กับบรรทัดฐานซึ่งคาดหวังว่าคนอื่นมองเขาอย่างไร ที่มีพฤติกรรมออกมาอย่างนั้น เขามีวัตถุประสงค์อย่างไร ซึ่ง Cooley กล่าวว่า ความคิดเกี่ยวกับตนเองประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ประการ คือ

- 1) มโนภาพของเราคือผู้อื่น
- 2) มโนภาพของการให้ค่าจำกัดความสิ่งที่ปรากฏออกมา
- 3) ความรู้สึกของตนเองต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด เช่นมีความภูมิใจในตนเอง ฉะนั้น

ในการศึกษาถึงอัตตะในแง่ทัศนคติเกี่ยวกับตนเอง จึงต้องศึกษาหลายด้านประกอบกันคือ

ก. ส่วนประกอบเกี่ยวกับความคิด มีความเฉลียวฉลาด ความซื่อสัตย์ (honesty) ความจริงใจ (sincerity) ความทะเยอทะยาน (ambitions) ความมั่นคง และรูปร่างเกี่ยวกับตนเอง เป็นต้น

ข. ส่วนประกอบของความรู้สึกของบุคคลหนึ่งๆ เกี่ยวกับตนเองอยากที่จะอธิบายออกมาได้ เพราะความรู้สึกของบุคคลหนึ่งโดยปกติไม่สามารถแยกออกมาเป็นคำพูด และสิ่งเหล่านี้รวมอยู่ในความรู้สึกทั่วไปเกี่ยวกับคุณค่าของตนเอง และเป็นค่าประมาณเท่านั้น

ค. พฤติกรรม ต้องศึกษาถึงพฤติกรรมที่แสดงออกมาประกอบกันด้วย

เพราะแสดงออกในรูปแบบที่ตนเองมั่นใจซึ่งบางครั้งตรงข้ามกับความเป็นจริงจึงจำเป็น
ของศึกษาพฤติกรรมหลายแง่ด้วยกัน เพื่อทดสอบว่าตรงกับความเป็นจริงเพียงใด

ทฤษฎีเกี่ยวกับอัตตะ (Self) (Rose 1962: 526-535) กล่าวถึงพฤติกรรมว่ามนุษย์มีความคิดมีภาษา เพื่อใช้สื่อความหมาย มนุษย์จึงสามารถกำหนดพฤติกรรม
ของตนเองได้ โดยการสะสมพฤติกรรมอันเกิดจากวัฒนธรรม บรรทัดฐาน (Norm) รวม
กับการเรียนรู้ที่ได้มาจากความสัมพันธ์ (Interaction) กับบุคคลหลายแบบหลาย-
จำพวกในสังคม เริ่มตั้งแต่ความสัมพันธ์ในครอบครัวไปจนถึงในสังคมใหญ่ๆ ซึ่งเป็นความ
สัมพันธ์ที่ไม่มีจบสิ้น จากการศึกษาที่แต่ละคนได้แสดงตามบทบาทของตนตามแบบโครงสร้าง
ทางสังคมนั้นๆ จะสะสมพฤติกรรม ดังต่อไปนี้

- 1) ความจำ
- 2) ความรู้สึกทั้งภายนอกและภายใน
- 3) สิ่งที่ต้องการ
- 4) สิ่งที่เคยได้รับความเจ็บปวด
- 5) สิ่งที่เป็นเป้าหมายในชีวิต
- 6) สิ่งแวดล้อมรอบตัว
- 7) การแสดงออกของผู้อื่น
- 8) การแสดงออกที่คาดหวังไว้
- 9) สิ่งที่ไม่ต้องการ

บุคคลแต่ละคนจะปรับตัวและนำพฤติกรรมเหล่านั้นไปปฏิบัติ ตามรูปแบบความ
คิด ที่บุคคลในสังคมแสดงออกหรือปฏิบัติต่อกันและจาก เอกลักษณะของบทบาทที่ปฏิบัติต่อกัน
ระหว่างสมาชิกนี้เองจะกลายเป็นอัตตะของบุคคล ซึ่งไม่เหมือนกัน เนื่องจากบุคคลแต่ละ
คนให้ความหมายคอดีังต่างๆไม่เหมือนกันแต่จะออกมาในรูปของการสร้างสรรค์ที่เกิดจาก
การได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมของสังคม เป็นประสบการณ์ใหม่โดยการปรับปรุงในทางที่ดี
กว่าเดิม

ลักษณะของความสัมพันธ์ของบุคคลในสังคมที่มีผลต่อบุคลิกภาพของบุคคล มี
วิวัฒนาการมาจากโครงสร้างของระบบความสัมพันธ์ของ เครือญาติในแต่ละสังคม ซึ่ง
กำหนดระบบพฤติกรรมของบุคคลในสังคม เริ่มจากความสัมพันธ์ของบุคคลในครอบครัว

ตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ในหลายรูปแบบตามสถานการณ์และบทบาท อาจกำหนดด้วยเพศ อายุ ที่แตกต่างกัน สถานภาพการสมรส การสืบเชื้อสายต่อกันมา มักมีความสัมพันธ์กับสิ่งที่กลุ่มไปปฏิบัติมา ลักษณะของบุคลิกจะผสมผสานกันเป็นบุคลิกของบุคคลที่ปฏิบัติในสังคม อาจมาจากความสัมพันธ์ภายในครอบครัว ในบ้าน มารวมกันเป็นพฤติกรรม หรือนำมาจากองค์ประกอบของกลุ่ม ปริมาณ และความเข้มข้นของความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว และลักษณะบุคลิกของแต่ละคนจะเปลี่ยนไปตามโครงสร้างของครอบครัว ที่เขาเติบโตมา จนกระทั่งช่วงสุดท้ายของชีวิต (Shanas 1965: 164-167 อ้างถึงใน สุวรรณดี พลับพลาทอง 2522: 19-20)

ดังนั้นจึงจำเป็นต้องศึกษาถึงความสัมพันธ์ของบุคคลที่ใกล้ชิดกับผู้สูงอายุ เพื่อทราบผลของความแตกต่างของการมองภาพเกี่ยวกับตนเองของผู้สูงอายุ

การปรับตัวของบุคคลในวัยสูงอายุมีส่วนสัมพันธ์กับภาพของตนเอง เพราะวัยสูงอายุเป็นวัยที่สูญเสียอิทธิพลซึ่งเคยมีอยู่ มีความสามารถน้อยลง บุคคลที่ปรับตัวในวัยสูงอายุได้คือ คือบุคคล 3 พวก ดังนี้ (เรื่องเดียวกัน.)

1) พวกสร้างสรร (Mature man or Constructiveness) เป็นพวกที่มีความสามารถ มีเหตุผล ยอมรับความจริง ค้นหาสิ่งที่ตนเองพอใจในเรื่องของการแสดงออกและความสัมพันธ์ของบุคลิก มีความรู้สึกว่าชีวิตนี้มีค่าที่อยู่ไกลจนสูงอายุไม่เสียใจในเหตุการณ์ที่ผ่านไปหรือในปัจจุบัน ปล่อยให้วัยสูงอายุผ่านไปโดยทำให้ดีที่สุด

2) พวกยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น (Rocking chair or Dependency) โศกตอบ เหตุการณ์ต่างๆอย่าง เสรีถือว่าสิ่งต่างๆที่เกิดขึ้นไม่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินชีวิต หากความสำราญของชีวิตในวัยสูงอายุ พยายามหาสิ่งที่ประทับใจเพื่อทดแทนสิ่งที่ประสบความล้มเหลวที่ผ่านมา

3) ป้องกันตัว (Armored man or Defensiveness) พยายามปรับปรุงส่วนบกพร่องทางกายภาพโดยกระตือรือร้นอยู่เสมอ เพื่อหลีกเลี่ยงความวิตกกังวลเกี่ยวกับความสูงอายุ

สำหรับพวกที่ไม่สามารถปรับตัวได้ คือ

1) คนที่อารมณ์ฉุนเฉียว (Angry man or Hostility) เป็นคนที่โกรธกับความขมขื่นเกี่ยวกับความไม่สมหวังในสิ่งที่ได้ตั้งใจ เป้าหมายไว้ ก็เทียบบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้อง

สิ่งผิดพลาดที่เขาไม่สามารถทำให้กลับคืนมาได้ ในวัยสูงอายุ แสดงออกในทางที่เป็น
ปฏิบัติกับผู้อื่น

2) เกลียดตนเอง (Self haters) เป็นบุคคลประเภทประสบความสำเร็จ
เหลวในชีวิตที่ผ่านมา เมื่อเขาสู่วัยสูงอายุก็หมดหวังเสียแล้ว คิดว่าตนเองสูงอายุไม่
สามารถหาสิ่งเหล่านั้นมาได้อีก เช่น บุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจตกต่ำ ไม่สามารถ
ประกอบอาชีพได้อีกแล้ว เป็นต้น พวกนี้จะรู้สึกตนเองโคตรเคี้ยวมีทัศนคติไม่ดีต่อคนอื่นคิด
ว่าตนเองไม่มีประโยชน์ที่จะมีชีวิตอยู่อีกแล้ว คนที่ปรับตัวยากในวัยสูงอายุ เป็นบุคคลที่
ไม่ประสบความสำเร็จในชีวิตที่ผ่านมา บทบาทที่เคยเป็นอยู่ในอดีตจะช่วยในการปรับตัว
และยอมรับความสูงอายุ

ภาพเกี่ยวกับตนเองแบ่งได้ ดังนี้ (มานิตา กริชยาล 2524: 18 และ
พีรสิทธิ์ คำวนาศิลป์ สินี กมลนาวัน และประเสริฐ รักไทยดี 2523: 123)

1) ด้านร่างกาย เป็นด้านซึ่งบุคคลสร้างขึ้นก่อนด้านอื่น ซึ่งจะสัมพันธ์กับ
ลักษณะของร่างกายภายนอกและภาพที่บุคคลอื่นมองดูเรา เช่น สุขภาพอนามัย บุคลิก
ลักษณะ ความเฉลียวฉลาด ทักษะ ความสามารถ เป็นต้น

2) ด้านจิตใจ ตั้งอยู่บนรากฐานของความคิด ความรู้สึกและอารมณ์ เช่น
ความกล้าหาญ ความทะเยอทะยาน ความซื่อสัตย์ คุณค่าแห่งตน ความสุข ความมั่นใจ
ในตนเอง ความวิตกกังวล เป็นต้น

3) ด้านสังคม พัฒนามาจากความสัมพันธ์ในแง่ของความรู้สึกต่อกัน และการ
ปฏิบัติต่อกันระหว่างบุคคล ตั้งแต่สมาชิกในครอบครัวจนถึงบุคคลอื่นในสังคม เช่นการใ้
รับการยกย่องนับถือ การเอาใจใส่ดูแล ความสามารถในการคบเพื่อน การปรับตัว
เป็นต้น

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยจะศึกษาภาพเกี่ยวกับตนเอง ทั้งสามด้านดังกล่าว
เป็น เครื่องชี้วัดภาพเกี่ยวกับตนเองของผู้สูงอายุ

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ✓

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุของไทยยังมีไม่มากนักส่วนใหญ่เป็นการศึกษาค้นคว้าทั่วไป เช่น สุขภาพอนามัย และความต้องการของผู้สูงอายุ ดังนี้

นิตา ชูโต ศึกษาเรื่อง คนชราไทย (2525: 24-25) โดยวิธีการสำรวจแบบสอบถาม ใช้กลุ่มคนชราอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 1,000 คน เป็นกลุ่มตัวอย่าง พบว่า

ก) แนวโน้มและสัดส่วนของกลุ่มคนชราที่มีสัดส่วนเพิ่มขึ้น

ข) กลุ่มคนชราส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร ไม่ได้รับการศึกษาหรือมีการศึกษาในระดับประถมศึกษา และมีฐานะยากจนซึ่งจะต้องเป็นภาระของบุตรหลาน และรัฐบาลที่จะต้องเกื้อหนุน การคอยการศึกษาทำให้กลุ่มคนชราขาดความรู้ในการระมัดระวัง ดูแลสุขภาพของตนเองในยามชรา ขาดโอกาสที่จะแสวงหาความรู้ในการใช้ชีวิตในวัยชราอย่างมีประสิทธิภาพ

ค) คนชราไทยร้อยละ 90 อยู่ร่วมกับบุตรหรือครอบครัวซึ่งเป็น ลูกหลาน หรือญาติพี่น้อง ลูกๆของคนชราได้ให้ความช่วยในการทำกิจกรรมประจำวันต่างๆเป็นส่วนใหญ่ การอยู่ร่วมกันนี้คนชรามีบทบาท เป็นที่ปรึกษาของครอบครัวและช่วยดูแลเลี้ยงหลานหรือเด็กเล็ก

ง) คนชราเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมน้อยมาก กิจกรรมที่เข้าร่วมส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมทางศาสนา และกิจกรรมทางการเมืองบ้าง

จ) คนชราไทยถึงแม้ว่าจะมีปัญหาต่างๆ เกี่ยวกับความแก่เข่าหรือทุกข์ยากแต่ร้อยละ 62 ยังคิดว่าตนเองมีความสุขเหมือนกับคนอื่นหรือมีความสุขมากกว่า และไม่คิดเหงาหรือว่าเหวมนัก

อุตราพร บุณนาค (2518: 99) ศึกษาปัญหาและความต้องการของคนชราโดยใช้คนชราในสถานสงเคราะห์บางแห่งจำนวน 150 คน เป็นกลุ่มตัวอย่าง ประชากรในการศึกษา พบว่าคนชราส่วนใหญ่มีปัญหาและความต้องการด้านสุขภาพอนามัย และร้อยละ 68 คิดว่าควรมีบริการทางแพทย์ฝ่ายจิตแก่ผู้สูงอายุควย ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของบุญยืน สุภาพ (2522: 94-95) ที่ศึกษาเปรียบเทียบปัญหาความต้องการและโลกทัศน์ของคนชรา ในสถานสงเคราะห์คนชราของรัฐบาลและเอกชนโดย

การสัมภาษณ์คนชราในสถานสงเคราะห์คนชราของรัฐบาลและเอกชนอย่างละ 100 คน พบว่าปัญหาของคนชราได้แก่ความเสื่อมโทรมทางสุขภาพ ทางด้านความทรงจำนั้น คนชราที่มีความต้องการอาหาร ที่สักอากั๊ย ความปลอดภัยและการพักผ่อนควยกิจกรรม นันทนาการ เลาวนี๊ กานต์เคซารักซ์ (2524: 67) ศึกษาความต้องการด้านสุขภาพอนามัยของผูสูงอายุ จำนวน 200 คน พบว่าผูสูงอายุมีความต้องการด้านสุขภาพอนามัยไม่ต่างกัน ไม่ว่าจะมีความแตกต่างกันด้านเพศ รัคัยอายุ สถานภาพการสมรส รายได้ และระดับการศึกษาหรือไม่ก็ตาม การศึกษาของ จารุวรรณ เหมะธร และ พิมลพรรณ ศิลปสุวรรณ (2527: 62-70) โดยใซกลุ่มตัวอย่างประชากร เป็นผูสูงอายุในชุมชนเขตนิกมบ้านพักมักกะสันรถไฟ ต.มักกะสัน กรุงเทพฯ พบว่า ผูสูงอายุมีความต้องการด้านสุขภาพอนามัยโดยไม่มี ความแตกต่างกันระหว่างเพศ เช่นกัน

สำหรับงานวิจัยด้านภาพพจน์หรือภาพเกี่ยวกับตนเองของผูสูงอายุในประเทศไทย มีดังนี้

สุวรรณี พลัปลาทอง (2522: 144-146) ศึกษาความทันสมัยและภาพพจน์เกี่ยวกับตนเองของคนชราในกรุงเทพมหานคร โดยใซตัวอย่างประชากรจากสถานสงเคราะห์คนชรา จำนวน 302 คน พบว่า คนชรามองตนเองมีคุณค่าและเมื่อนำความทันสมัยมาสัมพันธ์กับการมองภาพพจน์เกี่ยวกับตนเองปรากฏว่า คนชราที่มีความทันสมัยมากจะมีภาพพจน์เกี่ยวกับตนเองไปในทางที่มีคุณค่ามากกว่าคนชราที่ไม่ทันสมัย การวิจัยของ สิริสิทธิ์ คำวนาศิลป์, สนิ๊ กมลนาวัน และ ประเสริฐ รักไทยคี (2523: 18) ศึกษาความทันสมัย ภาพพจน์เกี่ยวกับตนเองและปัญหาบางประการของคนชรา จากตัวอย่างประชากรสูงอายุในประเทศไทย จำนวน 825 คน ที่มีอายุระหว่าง 60-80 ปี โดยวิธีการสัมภาษณ์ ผลการศึกษาพบว่าคนชราไทยส่วนใหญ่ยังมีความสุขภายในสถานครอบครัว คนชราใรับการเคารพณ์ใจากบุตรหลาน ภายในครอบครัวเป็นอยางคี คนชราที่มีสถานภาพภายในครอบครัวค่อนข้างสูง มีความคิดวาตนเองมีความสามารถในการใศำปรึกษาใคีใเพราะเป็นผู้ใมีประสบการณ์ ทั้งยังมีความเชื่อมั่นใตนเอง โดยการประเมินคุณค่าตนเองใในทางบวก มองวาตนเองมีคุณค่าตอตนเอง ครอบครัวและสังคมวนรวม ในคานปัญหาของคนชราในั้น พบว่า ใแตกต่างคานจิตวิทยาสังคม เช่นการไม่สามารถปรับใศำใให้เขาคับสภาพสังคมใเปลี่ยนแปลงใ นอกจากใคีใเป็นปัญหาทางคานสุขภาพและเศรษฐกิจ (เรื่องใเกี่ยวกับ, หน้า 167-173)-สวน เหมิกา ยามะรัต

(2527: 117-119) ศึกษาเรื่องความพึงพอใจในชีวิตของคนชรา โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง ประชากร เป็นข้าราชการบำนาญกระทรวง เกษตรและสหกรณ์ จำนวน 319 คน ผลการ ศึกษาพบว่า คนชราส่วนใหญ่มีระดับความพอใจในชีวิตสูง ลักษณะภูมิหลังทางสังคม เช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษา ไม่มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิตของคนชรา แต่ สถานภาพการสมรสและตำแหน่งงานครั้งสุดท้ายมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจ ในชีวิต

งานวิจัย เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชนของผู้สูงอายุในประเทศไทย มีดังนี้

Banloo Siriphanich (1982: 25-30) ศึกษาลักษณะของคณพิการและ ผู้สูงอายุในประเทศไทย จำนวน 671 คน พบว่าผู้สูงอายุร้อยละ 93 ใ้รับการยกของ นันถือ ผู้สูงอายุมีแนวโน้มที่จะสนับสนุนและให้ความร่วมมือแก่ชุมชนใ้กาย ผู้สูงอายุที่มี อายุมากใ้ความร่วมมือแก่ชุมชนมากกว่าผู้สูงอายุที่มีอายุน้อย ผู้สูงอายุใ้กรงเทพมหา นคร มีองศการใ้ความร่วมมือกับชุมชนน้อยกว่าผู้สูงอายุใ้ทางจังหวัด และผู้สูงอายุ เพศชายใ้ความร่วมมือแก่ชุมชนมากกว่าผู้สูงอายุเพศหญิง จันทวรรณ เปรมภักษ์ (2526: 42-52) ศึกษาการ เขามีส่วนร่วมใ้กิจกรรมหมุ่บ้านของชาวชมุ่จากตัวอย่าง ประชากรชาวชมุ่ จำนวน 31 คน ผลการศึกษาคพบว่ากิจกรรมที่จัดขึ้นใ้โดยรัฐมีประชาชน เขารวมใ้ลักษณะร่วมฟังและรวมแสดงความคิดเห็นร้อยละ 54.83 ของผู้ตอบ ซึ่งแม้จะมี จำนวนมากแต่ใ้เงของความใ้จริงแล้วการรวมแสดงความคิดเห็นนั้น มีใ้เพียงผู้อาวุโส หรือผู้ใ้ใหญ่ที่เขารวมประชุมเท่านั้นใ้ใช่ชาวบ้านทั้งหมด (เรื่องใ้เดียวกัน, หน้า 48.)

สมหวัง คงพิพัฒน์ (2518: 12 และ 144-145) ศึกษาการพัฒนาชุมชนใ้อำเภอ ก้าแพงแสนกรใ้มีความร่วมมือระหว่างรัฐบาลและราษฎร ผลการศึกษาคพบว่าราษฎรจะใ้ ความสนใจและร่วมมือต่อโครงการต่างๆมาก ถาคหากว่าการพัฒนาชุมชนที่รัฐบาลจัดขึ้น นั้นสอดคล้องกับความต้องการของตนเอง Kla Somtrakool (1980: 7)

ศึกษา เรื่องการศึกษาตลอดชีวิตของผู้ใ้ใหญ่ใ้ชนบทภาคกลางของประเทศไทย ผลการ ศึกษาพบว่าสา เหตุที่ใ้ทำให้ผู้ใ้ใหญ่ใ้มีอัตราการ เขารวมใ้ใ้โปรแกรมทางการศึกษาใ้แบบ ในระบบและการศึกษาใ้ระบบใ้โรงเรียนต่ำ เพราะผู้ใ้ใหญ่ใ้คิดว่าตนเองแก่เกินกว่าจะ ใ้เรียนใ้โรงเรียน ตองทำงาน ไม่มีเวลา และเนื้อหาของใ้โปรแกรมการใ้สอนไม่เหมาะ สมกับอายุของใ้คน กุศล ลุทธิปริยากร (และคณะ) (2519: 36-44) ศึกษาใ้ปัญหาและ ชุมพลังของผู้สูงอายุ โดยใ้ใช้ตัวอย่างประชากร เป็นสมาชิกชุมชนผู้สูงอายุของมูลนิธิวิจัย

ประสาธน์ในพระบรมราชูปถัมภ์ จำนวน 68 คน ผลการศึกษาพบว่า กิจกรรมที่ผู้สูงอายุปฏิบัติ มีดังนี้

1) งานบ้าน ส่วนใหญ่นิยมปลูกเลี้ยงกล้วยไม้ รองลงมาเป็นการทำความสะอาดอาคาร

2) งานอดิเรก ผู้สูงอายุนิยมฟังเทศน์และวิปัสณา รองลงมาคือการอ่านหนังสือ ฟังวิทยุ และดูภาพยนตร์

3) งานสังคม ส่วนใหญ่เป็นงานอาสาสมัครทำงานสาธารณสุขรองลงไปเป็นกรรมการในโรงงานอุตสาหกรรม ส่วนนอกนั้นคือประมาณร้อยละ 9 ให้ความเห็นว่าอยากจะช่วยงานสังคมแก่สุขภาพไม้อำนวย

จากผลการวิจัยเป็นที่สัง เกตว่าหลักการจะนำเอาผู้สูงอายุมาร่วมในกระบวนการพัฒนาประเทศและพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทยให้มากขึ้น ควรจะได้รับการสนใจและศึกษาให้มากขึ้น นอกจากนี้ชนบทเริ่มนิยมประเพณีและวัฒนธรรมไทยยังนิยมนับถือ และยกย่องผู้สูงอายุว่าเป็นผู้คุมควยประสภารณ คาดว่าจะทำประโยชน์อย่างสูงแก่สังคมส่วนรวมได้เป็นอย่างมาก และจะเป็นประโยชน์ต่อการจัดโครงการส่งเสริม สำหรับผู้เฒ่าผู้สูงอายุเพื่อให้เขา เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างภาพเกี่ยวกับตนเองกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชนของผู้สูงอายุในอำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา